

KUNGL. VETENSKAPS-
OCH VITTERHETS-SAMHÄLLET
I GÖTEBORG

MINNESTECKNINGAR
över avlidna ledamöter
2024

Särtryck ur
ÅRSBOK 2025

LENNART ADLER

1944–2024

Professor emeritus Lennart Adler avled efter en kort tids sjukdom i Alingsås den 10:e januari 2024 i en ålder av 79 år. Närmast sörjande är hustrun Eva och sönerna Martin och Per med familjer. Han invaldes år 2005 i Vetenskapsavdelningens klass 5, Biologiska vetenskaper

Lennart Adler växte upp och tog studenten i Alingsås. Han studerade därefter till sin grundexamen vid Göteborgs universitet, som avslutades med tre betyg i mikrobiologi under början av 70-talet vid Botaniska institutionen, Göteborgs universitet. Studierna i mikrobiologi var lite udda, eftersom Lennart var kursassistent samtidigt som han själv läste grundkurserna i mikrobiologi. Detta kom sig av att ämnet (naturvetenskaplig) mikrobiologi var nytt vid Göteborgs universitet och utvecklades under ledning av professor Birgitta Norkrans, som också var Lennarts handledare när han fortsatte sina studier med forskarutbildning i mikrobiologi. Han försvarade 1979 sin avhandling med titeln *Halotolerance in yeast*, varefter han vistades ett år (1981-1982) på Caltech i Pasadena, USA som post-doc. Väl hemkommen startade han sin forskargrupp vid avdelningen för Allmän och marin mikrobiologi, Göteborgs universitet, där han blev professor i marin mikrobiologi 1999. Nybyggarandan, glädjen och värmen, men inte minst den vetenskapliga nyfikenheten präglade institutionen under Birgittas men också under Lennarts ledning. Den mikrobiologiska avdelningen blev år 1994 en del av institutionen för Cell- och molekylärbiologi, och lokaliseringen ändrades från Botaniska trädgården till Medicinareberget och det nybyggda Lundbergslaboratoriet, där samarbetet med biokemister, genetiker och molekylärbiologer stärktes. Detta passade Lennart bra med hans djupa vetenskapliga intresse för att förstå de molekylära mekanismer som är inblandade i osmoreglering (cellers förmåga att hantera vattenbalans).

I sina studier av osmoreglering använde Lennart initialt jästsvampar som Birgitta Norkrans isolerat från havet utanför Sveriges västkust. I

synnerhet fokuserade han på den extremt salttoleranta arten *Debaryomyces hansenii*, vilken uppvisar en extraordinär förmåga att tolerera höga saltkoncentrationer. Denna art visade sig dock inte vara halofil (alltså att den kräver höga halter salt/NaCl) utan var halotolerant eftersom den växer till och med bättre vid låga salthalter. Halofila mikrober är anpassade till hög salthalt genom att deras enzymer/proteiner där har sin optimala aktivitet. Lennart studerade under sin doktorandtid om denna enzymatiska anpassning också kunde gälla för de halotoleranta jästsvamparna. Han renade och karakteriserade enzymet alkaliskt fosfatas från *D. hansenii* i förhållande till salt, men fann ett oberoende av saltkoncentrationen *in vitro*. Han isolerade också enzymet från jäst som hade vuxit i både låg och hög salthalt och fann att de två enzympreparationerna funktionellt inte kunde särskiljas. Detta och vidare enzymstudier indikerade att det inte var de individuella enzymegenskaperna hos dessa organismer som gjorde dem toleranta mot extrema salthalter, utan snarare någon annan faktor. Under Birgitta Norkrans handledning kunde hennes doktorander, däribland Lennart, visa att en av de viktigaste faktorerna för salt-toleransen var intracellulär ansamling av ämnet glycerol (eller någon annan polyol) i höga koncentrationer. Därigenom kunde jästcellerna återfå vatten intracellulärt som initialt hade förlorats genom saltets dehydrerande förmåga.

Lennart fokuserade nu på mekanismer för glycerol-produktion, glycerol-ackumulering och glycerol-transport för salt-tolerans. Han anammade ett genetiskt tillvägagångssätt och isolerade saltkänsliga mutanter av *D. hansenii*. Det enda enzymet i glycerolmetabolismen som förändrades i mutanten var det mitokondriella glycerol 3-fosfatdehydrogenaset vilket deltar i nedbrytningen av glycerol. Dessa studier var starten för Lennarts långvariga intresse för enzymer som är involverade i glycerol-metabolismen.

Lennart skiftade sedan till ett nytt modellsystem för sina studier – den genetiskt mer lättarbetade jästarten *Saccharomyces cerevisiae* (bagerijäst). Många av de nya DNA-teknologier som dök upp under 80-talet utvecklades och testades i denna art, och Lennart förstod att de nya DNA-teknikerna som var tillgängliga på *S. cerevisiae* gav honom nya fantastiska verktyg. Lennart isolerade och karakteriserade de två generna, GPD1 och GPD2, som kodar för det cytoplasmatiske glycerol-3-fosfatdehydrogenaset hos *S. cerevisiae*. Han isolerade och karaktäri-

serade även det enzym som är involverat i nästa steg i glycerolproduktionen, glycerol-3-fosfatase, och även detta enzym visade sig kodas av två olika gener, GPP1 och GPP2. Fortsatta molekylära studier kring dessa geners reglering ledde vidare till den osmostimulerade signalvägen HOG (High Osmolarity Glycerol). I sitt arbete med signalering studerade Lennart även en annan känd signalväg, det Ca^{2+} /calmodulinberoende protein-fosfatase calcineurin. Han fann att mutanter som saknar calcineurin, visade ökad känslighet för höga koncentrationer av NaCl och hade störd intracellulär jonbalans. Under den sista delen av Lennarts karriär fokuserade han på att identifiera fler komponenter som är viktiga för att etablera optimal intracellulär jonbalans. Han identifierade då en gen vid namn SOP1/SRO7 som kodar för ett protein med hög sekvenshomologi med en tumör-suppressorgenen karakteriserad i *Drosophila* (bananflugan) och som också finns hos människa. Dessa studier visade på en ny funktion i jonbalans för denna tumör-suppressorfamilj.

Förutom Lennarts engagemang i grundvetenskapen visade han också ett intresse för biotekniska tillämpningar under sin forskargärning. Han har varit involverad i allt från utveckling av förbättrad mikrobiell tillväxtutrustning till ökad xylitolproduktion via jästmutanter. Han var också kontrakterad konsult för bioteknikföretaget Genencor International, Palo Alto, USA under flera år (1998–2001).

Lennart hade också ett genuint intresse för undervisning och hans engagemang och förmåga att se alla studenter gjorde att han var en mycket uppskattad lärare. Han var också internationell gästföreläsare vid Free University of Amsterdam, Holland och Braga University, Portugal. Han handledde 11 doktorander till doktorsexamen.

I Lennarts gärning som forskare och lärare var hans vetenskapliga djup, rika kunskap, skarpsinne och klarsynthet det som präglade hela hans gärning. Lennart tog sig alltid tid att prata om vetenskapliga frågeställningar och färskt resultat, men för alla oss som stod Lennart nära lever i tanken och känslan kanske allra mest hans djupa värme, vänlighet, kamratskap, lekfullhet, gladlythet, generositet och humoristiska sinne och skarpsinne vidare. Hans intellekt har också genom åren lyst i alla hans tal; han var en skicklig talare och vi var många som såg fram emot att lyssna till hans talarkonst vid en massa festliga tillfällen. Lennart uppskattade också musik mycket, framför allt då klassisk musik,

och han ”återvände alltid till Mozart” som man kunde få till svar om man frågade om favoriter. På senare år odlade han också en ornitologisk ådra.

Lenart utgjorde en hörnsten under avdelningens/institutionens hela utveckling och satte tidigt sin prägel på densamma, och han var en viktig del i att studier av jästsvampar utvecklades och blev internationellt lysande i Göteborg.

ANDERS BLOMBERG och LENA GUSTAFSSON

ROY BOOTH

1938–2024

Professor emeritus Roy Booth avled den 23 februari 2024, i en ålder av 87 år. Han invaldes i Kungl. Samhällets 3 klass år 1990.

Roy Booth föddes den 30 juni 1938 i Flintshire, Wales. Han tog examen i fysik 1959 vid University of Wales, Swansea, och fortsatte som trainee vid Metropolitan-Vickers, senare General Electric, i Manchester. Efter tre års erfarenheter av alla aspekter av ett stort ingenjörsföretag började han på Queens University, Belfast, som doktorand i den övre atmosfärens fysik. På grund av att hans raketexperiment försenades flyttade han till Jodrell Bank, University of Manchester, där han började som doktorand i radioastronomi och tog sin doktorsexamen 1972. Hans avhandlingsstudier genomfördes under ledning av Professor Rod Davies och fokuserade på interferometriska observationer av OH-emission. Han utsågs till lektor vid University of Manchester innan doktorandstudierna var klara och är ihågkommen från den tiden som en ung och lättillgänglig ledare för masterskursen i radioastronomi. Under sin efterföljande karriär vid Jodrell Bank fortsatte Roy att studera OH-masrar med MERLIN-interferometern och VLBI, men expanderade också sitt forskningsintresse till andra områden, inklusive den första gravitationslinsen, 0957+561, och VLBI-observationer av aktiva galaxkärnor. Under 1974–75 var han gästforskare vid Max-Planck-Institut für Radioastronomie (MPIfR). Det var under den tiden som han initierade möten för att etablera ett VLBI-nätverk i Europa (se nedan) samtidigt som han förespråkade att Jodrell Bank Observatory skulle införskaffa en inspelningsterminal för VLBI.

År 1981 utsågs Roy till professor vid Chalmers tekniska högskola och Onsala rymd-observatorium (OSO), och han var drivkraften bakom många av OSO's viktigaste satsningar. När observatoriet definierades som en nationell anläggning 1990 blev Roy dess föreståndare, och förblev så tills han gick i pension från Chalmers 2005.

Roy ledde etableringen av Swedish-ESO Submillimetre Telescope

(SEST) i Chile, som var det första stora submillimeterteleskopet på södra halvklotet och det första stora ESO-projektet utanför optisk-IR-astronomi. Roy var därefter djupt involverad i att säkerställa europeiskt engagemang, via ESO, i det som så småningom blev Atacama Large Millimetre-submillimetre Array (ALMA), i synnerhet som förespråkare för European Large Southern Array som senare slogs samman med liknande amerikanska och asiatiska projekt. Han var förutseende nog att argumentera för att en framtida användning av ALMA som ett VLBI-element inte skulle uteslutas under planeringen av ALMA. Roy ledde också det svenska engagemanget i APEX-teleskopet som ersatte SEST för observationer med ett enskilt radioteleskop i Chile, och baserades på att placera en modifierad prototyp av en ALMA-antenn på Chajnantor. Hans forskningsintresse under denna fas av hans karriär var fortsatt fokuserat på masrar (OH, SiO och metanol) såväl som på studier av CO med användande av teleskop för högre frekvenser i Onsala och SEST.

Bland andra höjdpunkter under Roys tid som föreståndare för OSO finns Onsalas engagemang i submillimetersatelliten Odin för astronomi och aeronomi. Odin sköts upp 2001, med mottagare byggda på Chalmers ombord.

Under hela sin karriär var Roy djupt involverad i VLBI som förkämpe för det europeiska VLBI-nätverket (EVN) och även genom att främja millimeter-VLBI. Han initierade det första mötet, år 1975, med en grupp europeiska radioastronomer intresserade av att utveckla ett VLBI-nätverk med existerande teleskop, vilket år 1980 blev EVN. Han upprätthöll sin ledande roll inom europeisk VLBI under de följande trettio åren, som ordförande för European VLBI Consortium Board under två perioder (1989–1991 och 1997–1999) och som framstående förespråkare för europeisk finansiering av utvecklingen av VLBI från 1983 och framåt. Han spelade också en ledande roll i att säkra ett svenskt bidrag från Wallenbergstiftelserna till finansieringen av EVNs dataprocessor vid Joint Institute for VLBI in Europe (JIVE) och var den förste ordföranden för JIVEs styrelse 1993–1999, en roll som han tog sig an med entusiasm och klokhet.

Som en del av sitt intresse för VLBI var Roy också djupt engagerad i förslag och projekt inom rymd-VLBI från 1980-talet till 2000-talet, som QUASAT, International VLBI Satellite, VSOP-HALCA och Ra-

RadioAstron. Han var medlem av en liten grupp europeiska och amerikanska astronomer som möttes under en konferens i Toulouse 1982 och beslutade att föreslå QUASAT som ett gemensamt projekt för ESA och NASA. Han var den förste ordföranden för International Union of Radio Science (URSI) Global VLBI Working Group som inrättades 1993 och som framgångsrikt koordinerade den gemensamma driften av de mark- och rymdbaserade delarna av det japanskledda VSOP-HALCA-projektet med uppskjutning 1997, och senare det ryskledda RadioAstron-projektet, med uppskjutning 2011.

En röd tråd genom Roys karriär var att han var en passionerad föreläsare för internationellt samarbete inom astronomi som ett verktyg för att föra olika länder och kulturer samman genom samarbete inom vetenskap och för att minska inverkan av snäva nationella perspektiv. Två exempel på detta är hans långvariga stöd till utvecklingen av radioastronomin vid Nicolaus Copernicus-universitetet i Torun i Polen som började i slutet av 1970-talet, och efter Sovjetunionens fall var Roy aktiv under 1990-talet med att hjälpa till med bildandet av Ventspils International Center for Radio Astronomy i Lettland och integrera deras antenn i EVN.

Roys förhållande till Torun låg honom särskilt varmt om hjärtat. Medan han var på Jodrell Bank och även på Onsala ordnade han postdoktorsstipendier och många korttidsvistelser för polska astronomer, vilket resulterade i gemensamma publikationer som formade VLBI-forskningen i Torun, särskilt med användning av det nya 32 m-teleskopet som en del av EVN. Detta samarbete gav också en möjlighet att överföra kunskap om observationstekniker och databearbetningsmetoder, kunskaper som var avgörande för den framgångsrika starten av VLBI-observationer i Torun med det nya 32 m-teleskopet.

Efter att ha pensionerats från Chalmers 2005 ägnade Roy sina senare aktiva år åt utvecklingen av radioastronomin i Sydafrika och resten av den afrikanska kontinenten, och blev först vetenskaplig föreståndare för Hartebeesthoek Radio Observatory nära Johannesburg från 2006 till 2011. Han flyttade sedan till Kapstaden 2011 för att tillträda en tjänst som vetenskaplig ledare för projektet SKA South Africa, och var kvar där till 2014. Under denna period i Sydafrika ledde Roy utarbetandet av den vetenskapliga motiveringen för radioteleskopet MeerKAT och han

engagerade det globala radioastronomisamfundet i projektet genom en öppen utlysning för storskaliga projekt som skulle definiera teleskopets vetenskapliga kapacitet. År 2014 flyttade Roy till University of Pretoria där han hjälpte till att etablera vad som idag är en blomstrande radioastronomigrupp. Han bidrog också till att utbilda en ny generation radioastronomer i Sydafrika genom sitt engagemang i National Astrophysics and Space Science Program (NASSP). Till slut, 2017, vid 79 års ålder återvände Roy och hans fru Shirley till Sverige och till en välförtjänt pension.

Under hela sin akademiska karriär i Storbritannien, Sverige och Sydafrika handledde Roy många doktorander, av vilka flera blev framstående personer inom den globala radioastronomin.

Bland de akademiska utmärkelser som Roy fick märks invalet till Kungl. Vetenskapsakademien 1985 och till Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället i Göteborg 1990, samt ett hedersdoktorat från Nicolaus Copernicus University 1993. Efter att ha lämnat Chalmers tilldelades Roy 2006 Chalmersmedaljen som ett erkännande för sina insatser inom radioastronomin.

Roy kommer att saknas av radioastronomer runt om i världen som kollega och vän, och även som en passionerad försvarare av sina principer och värderingar. Vi kommer att fira hans minne under åren som kommer på det sätt som han skulle ha gillat – genom att dra oss till minnes hans prestationer och upptåg över ett glas gott vin.

JOHN CONWAY, ANDRZEJ KUS,
JUSTIN JONAS och RICHARD SCHILIZZI

BARBARA CZARNIAWSKA 1948–2023

Professor emerita BARBARA CZARNIAWSKA avled den 7 april 2024 i en ålder av 75 år. Hon invaldes i Kungl. Samhällets vetenskapsklass 7 år 2004.

Barbara Czarniawska var professor i allmän företagsekonomi vid Handelshögskolan vid Göteborgs universitet och en stöttepelare för många.

När den nordiska ämnesföreningen skickade ut en enkät i början av 2000-talet med, bland annat, frågor om vilka forskare som respondenterna ansåg skulle vara de ledande under nästa årtionde, i Norden och internationellt, hamnade Barbara på första plats i båda kategorierna (Karl Weick blev tvåa internationellt). Hon har levt upp till de förväntningarna! Vid sin bortgång hade hon samlat på sig en stor mängd hedersdoktorat och vetenskapliga priser.

Hennes vetenskapliga produktion var oerhört omfattande. Som en anekdot kan berättas att hon vid ett s k utvecklingssamtal vid universitetet beklagade sig över att hon det föregående året bara fått tre bokmanuskript antagna (givetvis av de bästa förlagen).

Hon tycktes arbeta jämt och stimulerade också kollegerna att arbeta mera.

Barbara var ”multikulturell” i en speciell mening, vilket kan vara nyckeln till hennes framgångar. Undertecknad minnestecknare mötte Barbara som ung doktorand i Polen för länge sedan i samband med ett arbetsseminarium i det gemensamma projekt om styrning i stora företag som vi bedrev i samarbete med polska kollegor. Hennes uppdrag i det projektet var att studera Polens ”jättekonsument” – Spolem. Hon var doktorand i nationalekonomi, eller snarare ekonomisk psykologi. Hennes handledare var professor Janusz Beksiak, som varit ekonomisk rådgivare hos Giereks regering men avgått eftersom hans råd inte beaktades. Hans hustru var litteraturvetare med specialisering på Astrid Lindgren.

Med rekommendationer från kollegerna i Göteborg fick hon senare ett Fulbright-stipendium för en USA-vistelse, som hon bland annat använde för en studie av ett stort amerikanskt detaljhandelsföretag. När

det var dags att återvända hem hade undantagstillstånd utfärdats och militären hade tagit makten i Polen som följd av den kraftfulla oppositionen från Solidarnosc ledd av Lech Wałęsa. Hon ville inte arbeta under sådana villkor, och efter en kort vistelse i Berlin kom hon till Arbetslivscentrum där göteborgaren Bo Hedberg hade forskarplats. I Stockholm gjorde hon ytterligare en studie av ett stort detaljhandelsföretag (ur konsumentperspektiv). Jag fick tillfälle att läsa manuskriptet till rapporten om stora detaljhandelsföretag. Hennes förmåga att formulera vetenskapliga problem genom intressanta kontraster i den observerade verkligheten var slående. Hon beskrev t ex hur en person i Warszawa tog sig tvärs över staden på basis av ryktet att en sändning champagne-glas anlämt till en viss butik – inte därför att man drack särskilt mycket champagne utan därför att de fanns där. Kontrasten var tandkrämshyllan i den svenska butiken – behöver svenskarna verkligen 29 sorters tandkräm? Det faktum att Barbara kastades mellan vitt skilda miljöer många gånger under sitt akademiska liv gav henne en unik förmåga att dra in omgivningen i problemställningarna med hjälp av intresseväckande kontraster hämtade från den empiriska verkligheten, där olika logiker är i spel samtidigt. Detta är ett genomgående drag i hennes produktion. I den meningen var hon Weberian. Max Weber insisterade ju på att samhällsfenomen endast kunde studeras genom individers (eller grupper av individers) handlande i kontext. Man kan också klassificera henne som pragmatiker i den variant som kom till Cambridge vid 1900-talets början:

”The surprising fact, C, has been observed;
But if A were true, C would be a matter of course.
Hence, there is reason to suspect that A is true.”
(*Misak, 2016, p. 41*)

A “förklarar” C, som ju är ett faktum, och kan därmed bilda grund för organisatoriskt handlande. Här invänder förstås många att generalisering från enstaka fall är ovetenskapligt - inte kan man generalisera på det sättet! Men Barbara kunde! Genom att bygga ett narrativ (A) med hjälp av noggranna observationer av kontexten till C och relevant teori kan man övertyga sig om att A är förklaringen till det som faktiskt hände (C). Vi gör det själva varje dag. Barbara visade hur det gick till i specifika fall och drog de metodmässiga konsekvenserna av det. Vi bör studera den

värld och det samhälle vi lever i med hjälp av individers (med fri vilja) handlande.

Förutom att vara en förebild vetenskapligt var Barbara en god och generös vän med ett vitt kontaktnät över hela världen. Hon var generös med ”ros och ris” – vi behöver ju alla hjälp med att disciplinera oss när vi blir alltför entusiastiska, vilket man lätt blev i Barbaras sällskap. Saknaden är stor.

STEN JÖNSSON

GUNNAR DAHLSTRÖM

1939–2024

Akademidirektören vid Göteborgs universitet och f.d. museichefen vid Göteborgs Stadsmuseum, FDhc GUNNAR AXEL HENRY DAHLSTRÖM föddes i Göteborg den 26 november 1939 och avled därstädes den 16 november 2024 efter en tids sjukdom.

Han promoverades 2001 till filosofie hedersdoktor vid Humanistiska fakulteten vid Göteborgs universitet och invaldes 2002 i Kungliga Vetenskaps- och Vitterhets-Samhällets Vitterhetsavdelning, och var Kungliga Samhällets ordförande 2009. Han sörjs närmast av sin maka Margaretha samt barnen Henrik och Helena med familjer.

Gunnar Dahlströms långa tjänstgöring vid Göteborgs universitet sträckte sig med kortare avbrott över nio rektorseror från 1966 till 2016 och med skiftande uppdrag såsom informationschef, akademisekreterare och akademidirektör. Under hela denna tid förbands han med administration av den högre utbildningen och med det estetiska synliggörandet av universitetet och dess skilda funktioner i samhället. Att det i botten för denna ambition låg en estetisk konsthantverksutbildning är kanske mindre bekant men synnerligen signifikant för hans person och gärning och hans genuina kombination av vision och praktiskt handlag. Efter studentexamen och militärtjänst utbildade han sig inom träslöjd både vid Stenebyskolan – idag samordnad med Göteborgs universitet – och senare vid Slöjdläroverutbildningen vid Linköpings universitet.

1964 skrev Gunnar Dahlström in sig vid Göteborgs universitet och avlade en kandidatexamen i konsthistoria med konstteori, historia samt ekonomihistoria och sociologi. Efter ett par år som deltidsanställd vid Vänersborgs Museum resp. Göteborgs Historiska museum, samt amanuens vid Konsthistoriska institutionen vid Göteborgs universitet, anställdes han 1966 vid universitetets centralförvaltning som fakultetssekreterare och sedan som förste byråsekreterare inför genomförandet av 1969 års nationella högskolereform.

1969–1985 var han chef för Göteborgs universitets informations-

avdelning och från 1985 med särskilt ledningsansvar för GU:s ”ledningsstab för information och omvärldskontakter”. Mellan 1980 och 1988 var han periodvis tillförordnad som universitetsdirektör. Efter ett kort avbrott för tjänst som informationschef vid Malmö stads kommundirektion återvände han 1990 till Göteborg och blev huvudansvarig för arrangemangen vid universitetets 100-årsjubileum 1991. Efter ytterligare några år som direktör vid rektorsämbetet och dess sekretariat åtog han sig 2000–2006 uppdraget som chef för Göteborgs Stadsmuseum samt 2004–2005 som chef för Göteborgs Sjöfartsmuseum. Sina sista verksamhetsår var han förordnad som ”Senior Advisor” vid Göteborgs universitet med särskilt uppdrag att organisera samverkans- och programverksamheten vid Jonsereds herrgård, 2006–2015.

Vid sidan av detta fullspäckade yrkesliv åtog han sig åtskilliga uppdrag som styrelseledamot och som expert inom såväl regionala som nationella utredningar: 1981 ledamot i styrelsen för Erna och Victor Hasselblads Stiftelse, 1987–2014 ledamot i styrelsen för Stiftelsen Richard C Malmstens Minne samt från 1990 i styrelsen för Stiftelsen Grez-sur-Loing, sedan 2007 i styrelsen för Stiftelsen Anna Ahrenbergs fond för vetenskapliga ändamål 1998 samt 1999 vid Göteborgs Kulturnämnd som utredare av Göteborgs Konsthalls framtida verksamhet. 2012–2016 utsåg Folkuniversitetet i Göteborg honom till inspektör över regionens färg- och formutbildningar. Som exempel på uppdrag utanför Göteborg kan nämnas hans ledamotskap från 1979 i styrelsen för Nordiska Ministerrådet och 1998 års utredning av samverkansmöjligheterna mellan de konstnärliga högskolorna i Stockholm.

Som en röd tråd genom Gunnar Dahlströms många engagemang och åtaganden går hans genuina intresse för estetiska perspektiv och den konstnärliga formgivningens förutsättningar. Detta har i hög grad kommit byggnadsbeståndet vid Göteborgs universitet till godo under hans tid som universitetets husprefekt 1985–2000. Särskilt märks härvidlag moderniseringen av Ågrenska villan i Lorensberg, vilken hade byggts 1916 för privat bruk av arkitekten Ernst Torulf, och sedermera donerats till universitetet. Vid mitten av 1980-talet iordningställdes den som representativ mötesplats för intimare konferenser och fester inom universitetet. Här kom Dahlströms kännedom om modern svensk formgivning till sin rätt, i fråga om såväl inventarier som konstnärlig utsmyckning.

Detta kan man läsa om i hans bok *Ågrenska villan* från 1985. Ett decennium senare, 1996–1997, ombesörjdes översynen av universitetets huvudbyggnad i Vasaparken från 1907, vilken under hans ledning blev ännu en stilfullt restaurerad jugendjuvel av göteborgsarkitekterna Torulf och Hahr. Den förvandlades till en logistiskt komfortabel byggnad för såväl dagens konferensbehov som för traditionella högtider som t.ex. professorsinstallationer. Särskilt anmärkningsvärd är restaureringen av universitetsaulan, som tidvis av akustiska skäl hade varit täckt av säckväv. Därvid frilades det subtilt radikala väggmåleri, som utförts av det tidiga 1900-talets nationellt ledande dekormålare Filip Månsson och som uppvisar ett skimrande överdåd, som får Nils Asplunds symbolistiska fondmålning att avslöja sin tidsbundenhet. Samma engagement visade Gunnar Dahlström i senare uppdrag, som att följa restaureringen av Jonserseds herrgård.

Fenomen som kräver stor formkänsla men som vi sällan tänker på som individuellt påverkade estetiska skapelser är de regelstyrda traditioner som markerar examinationer och högtider, profana såväl som kyrkliga. Dessa samhällets till synes anonyma gemenskapsritualer förnyas kontinuerligt och oftast osynligt av individuella innovationer. Gunnar Dahlström spelade som Göteborgs universitets övermarskalk från 1970-talet en betydande roll i utformningen av Göteborgs universitets nuvarande symboluppsättning och insignier vid såväl doktorspromotioner som professorsinstallationer. Det gäller bland annat rektorskappa, dekankaftaner, standar, diplom, processionsordning. Det är dock karakteristiskt för den eleganta gamäng Gunnar Dahlström var, att han själv har beskrivit sina många och skiftande erfarenheter som Göteborgs universitets övermarskalk på ett synnerligen uppsluppet och självvironiskt vis i ”Historien om akademiska högtider”, en intervju som gjordes med honom i GU-journalen 2014. Hans skildring är kostlig, särskilt i fråga om hur det första försöket att hålla promotionshögtiden i Vasakyrkan höll på att sluta med katastrof. Övermarskalken måste nämligen själv rusa iväg och hejda den solenna karavanen, då trumpojkarna i tåten hade väjt åt vänster och börjat dra med sig sällskapet ner mot Haga och Järntorget. ”Någon hade roligt åt att det var första gången man hade fått se Gunnar Dahlström springa”, summerar den roade berättaren.

Det är inte förvånande att Gunnar Dahlström genom sina många tjänsteår och mångsidiga aktiviteter, även som skribent, mötte otaliga

bevis på uppskattning. Bland dessa kan nämnas utmärkelsen ”För Nit och Redlighet i Rikets Tjänst” 1996, Anders Diös pris vid Kungl. Gustav Adolfs Akademien i Uppsala 2004, Göteborgs Stads förtjänstmedalj år 2006, Finska Vetenskaps-Societetens bronsmedalj 2009 samt medaljen Pro Arte et Scientia, som han 2010 tilldelades av sitt alma mater, Göteborgs universitet.

Göteborgaren Gunnar Dahlström förvaltade ett släkterv av betydande insatser för staden och han var i alla avseenden en trogen och uppmuntande företrädare för såväl staden som sitt universitet, i stort som smått. Så till exempel missade han sällan något större evenemang inom sin ”moderinstitution” – idag kallad konst- och bildvetenskap – och vi upphörde aldrig att förundras över och uppskatta denna hans älskvärda lojalitet.

LENA JOHANNESON

SVERKER GÖRANSSON

1937–2024

Docenten och f.d. universitetslektorn i litteraturvetenskap SVERKER GÖRANSSON avled den 18 september 2024 i en ålder av 87 år. Han invaldes 1993 i Vitterhetsavdelningen.

Sverker Göransson föddes i Gravarne, numera Kungshamn. Hans far Göran Andersson var kommunstyrelsens socialdemokratiska ordförande och ledamot av landstinget, farfadern Anders Mattsson folkrörelsepionjär i en svårbearbetad Schartauansk landsdel. Under skoltiden vann den 15-åriga Sverker första pris i en rikstäckande uppsatstävling och belönades med en resa till London, Paris och Köpenhamn. Bravaden upprepades under gymnasieåren på Hvitfeldtska, där han dels fick pris för "Sveriges bästa studentuppsats", dels pris på en uppsatstävling i franska som renderade honom ytterligare en Parisresa.

Efter studentexamen 1956 etablerade sig Göransson snart som litteraturkritiker i göteborgspressen. Han medverkade i slutet av 50-talet i den upplysningsradikala tidskriften *Clarté* och i studenttidningen *Den Göteborgske Spionen*, i vars redaktion han ingick. Han var också verksam i dagstidningen *Ny tid* fram till 1963 då tidningen lades ner, varefter han övergick till Göteborgs- Handels- och Sjöfartstidning, där han regelbundet skrev kritik fram till GHT:s nedläggning 1973. Han satt också i redaktionen för den unglitterära göteborgstidskriften *komma* under två år mot 1960-talets slut.

Göranssons dagskritik har av Tomas Forser beskrivits som i ordets bästa mening 'glanslös': det vill säga kritikerns jag står inte i centrum, rösten är saklig, bildspråket sparsamt och framställningen analytiskt deskriptiv. Stilen underordnas saken.

Under det politiskt turbulenta 60-talet anslöt sig Göranssons kritik till den radikalism som har sina rötter i den litterära modernismens estetik och i upplysningsstänkandets tradition. Dogmatism och sekterism tog han avstånd ifrån. Göransson skrev om såväl skönlitteratur som facklitteratur och vetenskapliga verk. I början av 70-talet när teoriutvecklingen tilltog

i svensk litteraturvetenskap valde han att i GHT skriva om göteborgsdokenten Kurt Aspelins inflytelserika introduktionsvolym *Marxistiska litteraturanalyser*. Göransson belyser den sociologiska styrka som denna tradition besitter men framhåller också dess svagheter på det estetiska området.

Han inledde sina studier vid Göteborgs Universitet 1957 i nordiska språk, historia, idéhistoria och litteraturhistoria. Trebetygsuppsatsen i litteraturhistoria, som lades fram för dåvarande professorn Staffan Björck, var en första och banbrytande analys av Eyvind Johnsons romankonst, senare i förkortad form publicerad i tidskriften *Samlaren*. Som forskarstuderande fick Göransson som handledare professor Lenart Breitholtz, en strikt komparatist och sträng källkritiker, expert på 1700-talets svenska diktning i fransk-klassisk stil. Göransson torde ha varit den ende av Breitholtz' elever som till fullo motsvarade dennes krav på klassisk bildning och oklanderlig vetenskaplig metodik. Doktorsavhandlingen, *Världsföraktaren: studier kring ett motiv i frihetstidens litteratur* (1972) blev en exemplariskt genomförd litteraturhistorisk undersökning av en poetisk satirtradition som löper från antiken till den svenske diktaren och "tankebyggaren" Gustaf Fredrik Gyllenberg, vars bidrag till genren analyseras och inplaceras i sitt historiska sammanhang. Hjälten i denna tradition är misantropen, världsföraktaren, en man med otadlig moral i en korrupt värld av svindlare och lycksökare. Det är två dikter av Gyllenberg från mitten av 1700-talet som står i centrum och utförligt analyseras. Göranssons avhandling är en motivhistorisk och genrehistorisk undersökning. Men han tar sig också an textkritiska, kronologiska och idéhistoriska frågor.

Det gedigna lärdomsprovet i gammal stil men i blygsam stencilform belönades med docentur och gjorde att Göransson knöts till institutionen som en av alla uppskattad universitetslektor och forskarhandledare. Han fungerade också som Breitholtz personlige assistent och vikarierade som professor i ämnet under dennes sabbatsterminer. Han fick tidigt en roll som outhärlig medlare, mentor, handledare och central auktoritet på litteraturvetenskapliga institutionen, efterhand också som prefekt. När Lars Lönnroth 1982 efter sjutton år i utlandet tillträdde den fortfarande enda professuren blev Göransson hans ständige rådgivare som diskret men skickligt lärde ut hur skutan skulle navigeras samtidigt som han själv i allt väsentligt var den som faktiskt styrde till de flestas glädje,

också när stormarna rasade som värst mellan olika fraktioner.

Förutom 1700-talet ägnade sig Göransson åt modernismen under 1900-talet, framför allt lyriken. Kontentan av hans insatser återfinns i boken *Den orörliga lågan* som han 1991 utgav tillsammans med Erik Mesterton, kritiker, översättare och bibliotekarie vid UB i Göteborg. Bokens fundament var Michael Riffaterres vid den tiden nya struktursemiotiska teori som Mesterton hade introducerat i Sverige. Boken arbetades fram gemensamt men några analyser ansvarar de separat för; i Göranssons fall två dikter av Erik Lindegren. Göransson publicerade ytterligare ett par analyser av Lindegrens poesi och hade ett bokmanus ligande om Lindegrens diktsamling *mannen utan väg* – ett av 1900-talets viktigaste diktverk. Göranssons kritiska förnuft var stort, hans självkritik större. Trots uppmuntrande frågor från kolleger genom åren lämnade han det aldrig till tryck. Forskarsamhället är att beklaga.

Göransson ägnade betydande kraft åt litteraturhistoriska översiktsverk. Han engagerades av Breitholtz för att skriva ett omfattande avsnitt om allmän och nordisk litteratur i standardverket *Epoker och diktare* (1972) Han medverkade också som redaktör i det stora och svårstyrda projektet *Den svenska litteraturen* (1985–1990), en litteraturhistoria som under flera år sysselsatte Bonniers förlag och litteraturforskare från hela landet och ursprungligen anförtrotts Lars Lönnroth och Sven Delblanc. Också där gjorde Göransson en stor insats, både som redaktör och författare till avsnitt om 1700-talsdikt och modernism. När de båda andra huvudredaktörerna hetsade upp sig och konflikter utbröt behöll Göransson alltid sitt lugn och redde ut problemen till allas belåtenhet.

Många doktorander kan vittna om Göranssons stora betydelse som handledare. Han hade en enastående förmåga att urskilja väsentligheterna i ett resonemang, oklara formuleringar slapp inte igenom, teorier och teoretiker som inte fyllde något analytiskt syfte kunde avvaras. Redundans var ett ord han gärna använde om det avhandlingsmanus som var alltför mångordigt.

Hans många uppdrag som prefekt, handledare, undervisare och redaktör blev efterhand så överväldigande att han sällan fick tid över för egen forskning. Detta i förening med hans perfektionism och extrema självkritik gjorde att han efterlämnar få vetenskapliga skrifter, alla dock ytterligt genomarbetade och av stort värde. Hans betydelse för kolleger, elever och litterära vänner var unik. Därför hedrades han också med en

stark och kärleksfull festskrift på 660 sidor, *Skönhet men jämväl förnuft* (2001). Titeln anspelar på Esaias Tegnér's *Sång den 5 april 1836* ("Akademisången") som hyllar upplysningstidens ideal, vilka i någon mån även kunde representera Göranssons hållning och akademiska gärning.

Sverker Göranssons briljans och radikalism var oftast knappt synlig, men långtidsverkan var stor. I viss mån kan han uppfattas som en "världsföraktare" i 1700-talets mening såtillvida att han föraktade ytlig framgång, statusjakt och akademiska titlar. Trots sin uppenbara begåvning och vetenskapliga skicklighet eftersträvade han aldrig att bli professor eller omsvärmad idol i kulturens salonger. Inte desto mindre eller kanske just därför kommer hans minne att leva länge i elevers, kollegers och författarvänners hjärtan.

GUNNAR D HANSSON, MATS JANSSON, LARS LÖNNROTH

KARIN HULT

1954–2024

Professor emerita KARIN HULT avled den 25 oktober 2024 i en ålder av 70 år. Hon invaldes i KVVVS, Vetenskapsavdelningens 8 klass, 2011.

Karin Hult föddes i Uppsala, men flyttade med sin familj till Lerum utanför Göteborg år 1962, sedan hennes far Jan Hult hade erhållit en professur vid Chalmers tekniska högskola. Karin kom att bli Lerum och Göteborg trogen resten av livet. Efter grundskola i Lerum började hon sin gymnasieutbildning vid Hvitfeldtska gymnasiet, men vantrivdes där. På inrådan av en av sina lärare, latinlektorn Harry Erkell, sökte hon i stället över till det då ganska nystartade Experimentgymnasiet, vilket passade henne utmärkt. Experimentgymnasiet var ett utslag av 68-rörelsens strävan efter ökad elevdemokrati och medbestämmande i skolorna; det var knappast stormötena och de politiska manifestationerna som utgjorde lockelsen för Karin, utan snarare möjligheten att lägga upp studierna efter egna önskningar och behov. En stor inspirationskälla var skolans lärare i grekiska och latin, John Michaelsson, vars inflytande kanske bidrog till att hon valde att läsa antik grekiska som sitt första ämne vid Göteborgs universitet.

Karin fortsatte med en helklassisk utbildning: förutom grekiska även latin och antikens kultur och samhällsliv. Karin var en duktig maskinskrivare och försörjde sig delvis under studietiden med att skriva rent vetenskapliga arbeten, framför allt avhandlingar, för sk offsettryckning. När Klassiska institutionen fick sin första dator under första halvan av 80-talet var det Karin som satt vid tangentbordet. Detta blev grunden för en ingående kunskap om ordbehandlingsprogram och layout, och Karin blev den person alla kollegerna vände sig till när det gällde frågor om ordbehandling och layout. När universitetets Acta-serie för några år sedan krävde att layout i fortsättningen skulle göras i det relativt komplicerade programmet Indesign lärde sig Karin snabbt att behärska detta. Genom det arbetet besparade hon serien Studia Graeca et Latina Gothoburgensia en hel del kostnader för inhyrd hjälp.

Hon fick också tidigt en administrativ tjänst vid Klassiska institutet. Denna halvtidstjänst var ursprungligen en tjänst som forskningsassistent för professorn i grekiska, och blev därigenom en försörjningskälla för flera studerande i grekiska eftersom den krävde kunskaper i detta ämne. När den så småningom övergick till en rent administrativ tjänst visade Karin samma noggrannhet och kompetens i att registrera studenter och kontera räkningar som i att läsa medeltida grekiska handskrifter.

Karin Hult disputerade 1990 på avhandlingen *Syntactic Variation in Greek of the 5th Century A D*, ett arbete där hon kartlade och analyserade ett urval företeelser i den senantika grekiskans syntax och stilistik. Senantikens språkbruk var ett område där ännu mycket återstod att göra, och Karins bidrag var därför av betydelse. Hon blev så småningom forskningsassistent i grekiska. Under första halvan av 1990-talet tillträdde dansken Ole Smith professuren i grekiska i Göteborg. Med honom följde en forskningsinriktning mot bysantinsk grekiska, dvs den form av grekiska som hörde hemma i den grekiska medeltiden. Karin gick in i Oles projekt, och hennes forskningsfokus blev texter av den bysantinske statsmannen och filosofen Theodoros Metochites (1270-1332). Denne hade ett omfattande författarskap, inklusive 120 essäer över de mest skilda ämnen och skrivna på en högre retorisk grekiska som ställer stora krav på läsaren. Karin Hult har gett ut två vetenskapliga volymer av detta textmaterial, som båda innehåller dels en textkritisk edition av den grekiska texten, dels en översättning till engelska. Den första, *Theodore Metochites on Ancient Authors and Philosophy*, innehåller ca ¼ av den totala mängden essäer, och den andra, *Theodore Metochites on the Human Condition and the Decline of Rome*, ytterligare ¼. En tredje volym har getts ut av en av Karins tidigare doktorander, Staffan Wahlgren, och Karin var vid sin bortgång i gång med arbetet med den sista volymen. Glädjande nog åtog sig Staffan Wahlgren att slutföra arbetet, så att utgåvan blir komplett.

År 1995 ställdes Karin in för en svår situation då Ole Smith avled efter en kort tids sjukdom. Karin fick i all hast ta över huvudansvaret för ämnet, däribland handledning av de doktorander som fanns vid denna tid, en uppgift som hon genomförde på ett strålande sätt. Flera av de forna doktoranderna är idag forskare och professorer runt om i Europa, och alla talar med stor värme om vad Karin betydde som lärare och handledare. Ole Smith fick så småningom en efterträdare, medan Karin

anställdes som lektor. Oavsett hennes roll fortsatte hon att ta ett stort ansvar för ämnet, handledningen och undervisningen.

År 2006 utnämndes Karin Hult till professor i antik grekiska (som ämnet så småningom kom att kallas, för undvikande av missförstånd). Under flera års tid var hon ensam ansvarig för ämnet och skötte all undervisning. Först 2010 fick hon en kollega att dela undervisningen med. Hon avgick egentligen med pension 2022, men kvarstod på deltid som lärare och forskare fram till sin död.

Karin Hults vetenskapliga produktion är inte så omfattande, men av mycket hög kvalitet. Hennes noggrannhet var formidabel och av största betydelse för hennes arbete med textkritiska editioner, i fallet *Metochites* också med texter med erkänt hög svårighetsgrad. Varje användare av textkritiska editioner vet hur avgörande utgivarens noggrannhet är för textens användbarhet, och på den punkten är Karins editioner synnerligen pålitliga. Översättningarna till engelska var en stor utmaning eftersom texterna många gånger är dunkla på gränsen till obegripliga, men Karins översättningar erbjuder en tillförlitlig tolkning av texterna, till glädje för andra forskare på det bysantinska området.

En artikel från 1992, *Marinus the Samaritan: A Study of Damascius Vita Isidori fr. 141* är en studie av en av författarna i hennes avhandlingsarbete. Hon har vidare presenterat Theodoros Metochites och hans verk i olika sammanhang, såväl populärvetenskapliga som vetenskapliga. Karin har också varit initiativtagare till och redaktör för flera tvärvetenskapliga samarbeten. Ett av dessa är en volym om editionsfilologi med medverkande från ett flertal olika humanistiska discipliner. Volymen bär det intrikata namnet *Hunden och lopporna*. Ytterligare ett tvärvetenskapligt arbete är volymen *Alexanderromanen i tid och rum*, där olika kulturkretsars olika versioner av de mer fantastiska berättelserna kring Alexander den store presenteras och analyseras av experter på de olika områdena. I båda volymerna var Karin både artikelförfattare och redaktör. Som redaktör var hon mycket skicklig; hon hade ett skarpt öga för innehållsliga svagheter, och var dessutom en korrekturläsare av rang. Intet felplacerat kommatecken eller iota subscriptum undgick hennes vaksamma öga.

Det finns flera orsaker till att Karin Hults produktion blev begränsad. En starkt bidragande orsak var den funktionsbegränsning hon led av i form av stora hörselproblem. Hon miste hörseln på ena örat redan i barn-

domen, och gradvis försämrades hörseln även på hennes andra öra. Under många år gjorde detta det närmast omöjligt för henne att åka på konferenser och delta i större vetenskapliga sammanhang, och även mindre seminarier krävde mycket koncentration och anspänning. Detta ledde i sin tur till tinnitus och sömnproblem, vilket gjorde att hon inte kunde arbeta mer än 75 %. Som framgått hade hon i perioder ensamansvar för hela ämnet vid universitetet, något som lämnar begränsat utrymme för egen forskning. Hon var dessutom en person som aldrig sa nej till att läsa andras texter, och gick med stort engagemang igenom utkast till uppsatser, avhandlingsavsnitt, kollegers artiklar mm. Vi är många som har mycket att tacka henne för när det gäller konstruktivt kritisk läsning av våra alster.

Karin valdes in i KVVS 2011, en akademi som hon var väl förtrogen med genom sin far Jan Hult som varit dess ständige sekreterare i många år. Under dessa år var Karin emellanåt behjälplig med praktiskt arbete. Hon blev väldigt glad över invalet, och försökte alltid delta i högtids-sammankomsterna trots att de var starkt påfrestande för hennes dåliga hörsel.

Karin var mycket musikintresserad. Det var en glädje för henne när hon på senare år fick en hörapparat som gjorde det möjligt för henne att återuppta besök på Göteborgs konserthus och Göteborgsoperan. Hon läste mycket, gärna engelska deckare bland mycket annat, och tyckte om film. Hon var sina vänners vän, klok, kunnig och omtänksam, och alltid generös med sin tid och sina kunskaper. Hon hade ett sinne för humor som kunde komma till uttryck även i svåra situationer. Karin Hult lämnar ett stort tomrum efter sig.

GUNHILD VIDÉN

TOR KIHLMAN

1934–2024

Professor emeritus TOR KIHLMAN avled 23 april 2024 i en ålder av 89 år. Han invaldes år 1979 i vetenskapsavdelningens klass 2.

Tor Kihlman föddes 8 december 1934 i Göteborg. Han var son till filosofie licentiat Herman Kihlman och filosofie magister Karin Olsson.

Han växte upp i Göteborg och avlade studentexamen vid Vasa högre allmänna läroverk i Göteborg 1953. Han läste elektroteknik vid Chalmers Tekniska Högskola där han utexaminerades 1957. I anslutning till detta arbetade han en period i Chalmers akustiklaboratoriet som startades 1943 av Per Brüel. Redan under arbetet i akustiklaboratoriet uppstod hans stora intresse för akustik och han förstod tidigt betydelsen av en god ljudmiljö för människors välbefinnande och hälsa. Miljonprogrammets utmaningar med hänsyn till ljud och vibrationer i byggnader var säkerligen en stor motivation för Tor att nå en bättre förståelse för ett bra byggande. Det finns ett antal rapporter från den tiden där Tor undersökte luft- och stegljudsisolering i de nybyggda flervåningshusen i Göteborg. Efter licentiatexamen vid Chalmers beslöt han att fortsätta sina forskarstudier i Lund. 1967 doktorerade han vid Lunds tekniska högskola och blev inte bara en av de första två doktorerna vid Lunds Tekniska Högskola utan även Sveriges första doktor inom byggnadsakustik. Avhandlingen handlade om utbredning av strukturburet ljud i byggnader, ett ytterst komplext men viktigt tema även idag när man t.ex. bygger flervåningshus i trä. Arbetet citeras flitigt i dagens textböcker inom byggnadsakustik.

Redan 1969 blev han utnämnd till professor i byggnadsakustik vid Chalmers Tekniska Högskola. Under den tiden byggdes det nya akustiklaboratoriet vid Chalmers. Tor hade stort inflytande på utformningen och använde de bästa laboratorierna i Tyskland och USA som förebilder. Dessutom startades vid den tiden avdelningen för teknisk akustik. Tack vare hans insats utvecklades avdelningen till en internationellt väl ansedd verksamhet som inte bara arbetar inom byggnadsakustik, men i ett

mycket brett område inkluderande t.ex. fordonsakustik, ljudutbredning utomhus och rumsakustik. Detta förde med sig ett stort nätverk med kontakter runt om i världen. I slutet av åttiotalet blev Göteborg därför värd till INTERNOISE 1990, en av de stora internationella konferenserna inom akustik som organiseras av I-INCE (International Institute of Noise Control Engineering). Han tjänade I-INCE under alla år som styrelseledamot och blev den tredje president för I-INCE från 2000 till 2003. Senare var han som vice president ansvarig inom I-INCE för internationella relationer och global bullerpolitik.

I början av nittiotalet gav dåvarande miljöministern Tor uppdrag som ensamutredare att skriva en handlingsplan mot buller (SOU 1993:65). Utredningen är enastående även i ett europeiskt perspektiv och skulle vara en bra läsning även idag för många beslutsfattare. I utredningen föreslog Tor bland annat ett klassningssystem för ljudisoleringen och bullret i bostadshus. Med införandet av detta system lyckades man motivera byggherrarna att bygga bättre än minimistandard genom att med hjälp av klassningssystemet påvisa en bättre kvalitet hos byggnaden. Detta togs väl emot av marknaden och ljudklassning gäller än idag.

Även efter pensioneringen fortsatte Tors arbete för en tystare värld där människor inte blir sjuka av buller. Han initierade och arbetade med ett stort MISTRA-projekt "Ljudlandskap för bättre hälsa" där man tydligt kunde visa den positiva effekten på hälsa och välbefinnande av att ha tillgång till en tyst sida i lägenheter. I sin funktion som vice president inom I-INCE var Tor dessutom en drivande kraft bakom ett initiativ som utmynnade i strategidokumentet "Quieter Cities of the Future" där han med kollegor från ledande akustikinstitutioner i Europa och USA dokumenterade de åtgärder som behövs för att åstadkomma ett trendbrott och skapa städer som inte blir mer och mer bullriga. Tor Kihlman var i bästa bemärkelsen en sann aktivist för människors bästa.

Bredvid akustik hade Tor också ett mycket starkt intresse i samhällsrelaterade frågeställningar. Hans stora intresse för miljöfrågor återspeglade sig i hans mångåriga insats kring Volvos miljöpris. Inom Chalmers visade han ett stort engagemang för breddningen av civilingenjörsutbildningen inspirerad av C.P. Snows De två kulturerna. I slutet av sjuttioalet var det ingen självklarhet att man inom ett tekniskt universitet pratade om miljö- och samhällsanpassad teknik. Tor hade dock en klar vision att detta måste vara en mycket viktig del i en ingenjörsutbildning

för att göra de studerande rustade för framtiden.

Detta var långt innan t.ex. hållbarhetsaspekter var självklara delar av alla utbildningar. När Tor som prorektor för Chalmers fick ansvar för grundutbildningen startade och ledde han ett centrum för människa-teknik-samhälle, CMTS. Det infördes obligatoriska MTS-temadagar med samhällsorienterande ämnen. Över tid tillkom kurser inom ämnen som t.ex. teknikhistoria, ingenjörsetik och inte minst miljörelaterade ämnen. Idag betraktas dessa kurser som vanliga inom ett tekniskt universitet, vid den tiden var dock Tors insats ett pionjärarbete.

Tor Kihlman invaldes som ledamot av Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien 1985 och tilldelades Chalmersmedaljen 2000. Bredvid hans passion för akustik var Tor också en passionerad seglare. Han kände väl till hela norska kusten där han seglade under många somrar. Han besökte Bergen, Trondheim, Bodö och Lofoten. Han rundade Nordkap och besökte Shetland, Färöarna, Island och även Svalbard. Drivkraften till dessa expeditioner var inte bara seglingen utan också hans genuina intresse för natur och människa på dessa platser.

Med Tor Kihlman lämnade oss en av de mest betydelsefulla personerna för akustikområdet i Sverige. Tor har varit med om att ”förvetenskapliga” ämnet teknisk akustik. Idag är det en teknikvetenskaplig disciplin som är viktig inom oerhört många teknikområden och som är väsentlig för industrin och samhället. När han under slutet av femtiotalet började att intressera sig för akustik var ämnet inte lika tydligt, det var mer praktiskt och präglat av empiri. Tors insatser inom området har alltid drivits av en vision av en livsmiljö där ljud och vibrationer inte är störande, utan stödjer människors hälsa och välbefinnande.

WOLFGANG KROPP

ERIK LYCKE

1926–2024

Professorn och överläkaren ERIK LYCKE avled den 9:e januari 2024 vid en ålder av 98 år. Han invaldes år 1980 i Vetenskapsavdelningen klass 6 för medicinska vetenskaper i Kungliga Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället. Han efterlämnar en stor familj av barn, barnbarn och barnbarnsbarn.

Erik Lycke föddes 1926 i Sundsvall och flyttade till Stockholm där han utbildade sig till läkare. Efter sin medicine kandidatexamen rekryterades han 1951 som amanuens till professor Sven Gards laboratorium vid Karolinska institutet för att delta i utveckling av ett vaccin mot barnförlamning, polio. Eriks uppgift var angelägen, eftersom de ständigt återkommande polioepidemierna hade lett till tusentals fall av bestående förlamning och många dödsfall.

Några år tidigare hade John Enders, Thomas Weller och Frederick Robbins vid Children's Hospital i Boston visat att poliovirus kunde odlas i laboratoriemiljö – för denna upptäckt tilldelades de nobelpriset 1954. Vid denna tid innebar utveckling och produktion av virusvaccin att det infektiösa viruset inaktiverades med formaldehyd.

Den unge medicinarstudenten Erik Lyckes uppgift blev att säkerställa att polioviruset behöll sin immunstimulerande förmåga, men likväl förlorade sin förmåga att framkalla sjukdom. Sådan vaccnutveckling pågick vid amerikanska laboratorier, men ledde tyvärr till vaccin som orsakade snarare än skyddade mot polio. Erik Lyckes viktigaste bidrag var att han, genom till synes ändlösa laboratorieexperiment i cellkultur och på försöksdjur, kom att förstå vilken formel som skulle tillämpas för poliovirusets inaktivering. Hans fallenhet för avancerade laboratorieexperiment, genom klokskap, ihärdighet och noggrannhet, var avgörande för att forskargruppen några år senare kunde lansera ett säkert vaccin för klinisk utvärdering.

Utvecklingen av poliovaccinet blev en framgångssaga inom svensk medicinhistoria som torde vara svår att överträffa: när det svenska vaccinet introducerades 1957 minskade antalet fall dramatiskt, och ingen

har insjuknat i polio i Sverige på över 60 år. Det svenska poliovaccinet, som Erik Lycke var med om att utveckla, används fortfarande och har bidragit till att polio inte längre finns i Europa.

År 1961, vid 35 års ålder, blev Erik Lycke chef för viruslaboratoriet vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg. Hans laboratorium blev ledande för virusdiagnostik i Sverige och ett av de största diagnostiska viruslaboratorierna i världen. Samtidigt som han utvecklade diagnostiska metoder skapade han en unik miljö för grundforskning som har fostrat många professorer. En professur i virologi inrättades vid Göteborgs universitet 1981 med Erik som första innehavare. Erik hämtade inspiration från vistelser vid universitet i USA, Frankrike, Iran och Egypten och välkomnade många utländska forskare och studenter till sitt laboratorium.

Utöver sina vetenskapliga insatser var Erik Lycke en framgångsrik författare. Tillsammans med Erling Norrby skrev han läroböcker i virologi som har använts i årtionden inom läkarutbildningen. Efter sin pensionering 1991 skrev han en barnbok, "*Hieroglyfmysteriet*", inspirerad av sitt år som gästprofessor i Kairo, och en bok om Cicero, "*Min vän Marcus Tullius*", där han lät Quintus Pompeius Atticus berätta om sin värtalige vän.

Erik var aktiv in i det sista och publicerade med kollegan Erling Norrby under hösten 2023, senast i december, artiklar i Läkartidningen om både poliovaccinets utveckling och den moderna virologins framväxt i Sverige.

Vi minns vår vän, kollega och lärare med saknad och stor tacksamhet.

KRISTOFFER HELLSTRAND,
ANN-MARI SVENNERHOLM, ANDERS VAHLNE

AGNETA OLSSON

1946–2024

F. d. överbibliotekarien vid Göteborgs universitetsbibliotek HARRIET AGNETA OLSSON avled den 17 april 2024 i en ålder av 78 år. Hon sörjs av barn och barnbarn. Hon invaldes i Vitterhetsavdelningen 2007.

Agneta föddes i Göteborg, tog studenten där och studerade sedan i Lund. Hon tog där fil. ämbetsexamen 1970 i ämnena historia (huvudämne), nordiska språk, litteraturhistoria med poetik samt pedagogik. 1977 avlade hon bibliotekarieexamen vid Bibliotekshögskolan i Borås. Hon hade dessförinnan lämnat en nästan färdig lärarutbildning, då hon, som hon sade, inte kände sig hemmastadd i skolans miljö.

1977 anställdes Agneta vid Göteborgs universitetsbibliotek med placering vid Biomedicinska biblioteket. Hon arbetade även en kortare tid vid Georgetown University Medical Center. 1985 flyttade hon till Ekonomiska biblioteket som vikarierande förste bibliotekarie och från 1988 som ordinarie. År 2000 återvände hon till Biomedicinska biblioteket som biblioteksråd och chef där, tills hon 2005 blev överbibliotekarie vid Göteborgs universitetsbibliotek. Hon kvarstod i denna befattning till sin pensionering 2012.

Göteborgs universitetsbibliotek är ett av Sveriges största vetenskapliga bibliotek. Det innefattar många enheter som finns på olika håll i staden och där samarbete är av stor vikt. Agneta såg som en av sina huvuduppgifter att vidga samarbetet med universitetet. Som en värdefull resurs för utbildning och forskning borde biblioteket vara närvarande i beslut och verksamhet. Redan vid Ekonomiska biblioteket medverkade Agneta i olika beslutande organ vid Handelshögskolan och som överbibliotekarie deltog hon bl. a. i rektors ledningsråd tillsammans med dekanerna. Hon såg också till att placera medarbetare från biblioteket i olika nämnder och ledningsgrupper. Studerande och forskare vid universitetet skulle väl känna till bibliotekets verksamhet och kunna utnyttja dess resurser. Biblioteket borde i sin tur ha insyn i de olika verk-

samheter vid universitetet som man betjänade.

Ett annat viktigt område var bibliotekets tillgänglighet. Hon ville skapa mötesplatser för studenter och forskare med god tillgänglighet på studieplatser och grupprum, där den sociala samvaron spelar stor roll. Det nuvarande Hälsovetarbackens bibliotek på Medicinarberget är ett exempel bland flera på detta.

De anställda skulle få tillfälle att utöka sina kunskaper och erfarenheter. Som redan nämnts, kom medarbetare att sitta med i olika nämnder och ledningsgrupper inom universitetet. Det ordnades ofta studiebesök främst vid nordiska bibliotek och även personalutbyte förekom dem emellan. Man samarbetade med Århus Statsbibliotek i ett benchmarkingprojekt. Man lärde av varandra genom att jämföra olika delar av sin verksamhet. För UB:s del drog man lärdomar av hur strategisk ledning och utvecklingsstrukturer fungerade inom Statsbiblioteket. Århus i sin tur lärde sig hur UB integrerade sin undervisning i universitetets kurser och program. Överhuvudtaget var kompetensutveckling viktig för att möta de nya krav som ett tätare samarbete med universitetet medförde. 2010 fick både Ekonomiska biblioteket och Biomedicinska biblioteket pedagogiska pris från universitetet resp. Sahlgrenska akademien.

Samarbete med universitetet, bibliotekets synlighet, utbildning av både bibliotekets användare och dess personal kan anges som Agnetas huvudsakliga målsättningar. Biblioteket gjorde stora framsteg på dessa områden under hennes ledning.

Bland de många speciella uppdrag som Agneta har deltagit i kan nämnas att hon var projektledare för bygget av ett nytt ekonomiskt bibliotek för att betjäna i första hand Handelshögskolan vid Göteborgs universitet. Likaledes var hon projektledare för ombyggnad vid Biomedicinska biblioteket. Hon hade också åtskilliga uppdrag inom Handelshögskolan och Sahlgrenska akademien. Härtill kommer fackliga uppdrag, ledamotskap i en mängd ledningsgrupper och projektgrupper inom biblioteket och universitetet. Hon satt också i många år, även som emerita, som extern styrelseledamot i Lunds universitetsbiblioteks styrelse. Speciellt kan nämnas hennes roll efter pensioneringen som projektledare för Campus Näckrosen, planeringen av ett område tänkt som mötesplatsen för humaniora och konst. Man har inte försummat att dra nytta av Agnetas arbetsförmåga, arbetsglädje och förmåga att vinna och engagera människor.

Verksamheten sträckte sig också utanför Göteborg. Agneta hade uppdrag på både nationellt och internationellt plan beträffande informationsförsörjningen inom medicin och samhällsvetenskaper redan innan hon tillträtt chefskapet vid Göteborgs universitetsbibliotek. Hon var ledamot i styrelsen för Svensk biblioteksforening 2005-2008. Det stora IFLA-mötet 2010 i Göteborg, i slutet av hennes karriär inom biblioteksvärlden, var en speciellt imponerande insats. IFLA, International Federation of Library Associations and Institutions håller en årlig konferens. Ett annat land hade åtagit sig att arrangera, men måste plötsligt dra sig ur. I ett allvarligt läge förklarade Agneta att man kunde ta sig an saken i Göteborg. Med kort tid till förberedelse, ett år i stället för tre, ordnades en konferens i samarbete med Svensk biblioteksforening och, inte minst, med Göteborgs stad. Ett mycket stort arbete utfördes naturligtvis av bibliotekets personal. Agneta var ordförande i den nationella kommitté som ledde arbetet. Konferensen har fått många entusiastiska lovord. Här medverkade över 3000 delegater från över 100 länder. Som kända medverkande utanför biblioteksvärlden kan nämnas Hans Rosling, Henning Mankell, Jan Eliasson. De närvarande vid invigningen minns den sistnämndes anförande om läsningens och bibliotekens betydelse.

Agneta arbetade vid bibliotek under en period då stora förändringar i kunskapsspridning inträffade, större än under någon tid efter boktryckarkonstens uppfinning. Det var en spännande och svår tid. Mången tror nog att biblioteken helst velat förbli vid det gamla, under stillsamt vegeterande. Så var det inte. Biblioteken låg i framkanten när det gäller praktiska tillämpningar av modern teknik. Agneta fyllde väl sin plats i denna snabba utveckling.

Men utanför biblioteksvärlden? Barn, barnbarn, hundar och vävning sammanfattar kort något för henne värdefullt. Hennes enorma julkrubba var berömd i familjekretsen.

Svagheter? Biblioteksarbete innebär också en hel del nog så viktiga petigheter, bl.a. i fråga om katalogisering. Den som handledde Agneta i denna konst lär ha konstaterat: det här är inte din grej! Var det en svaghet eller en styrka, eller kanske ett bevis på klarsynthet, att hon hade svårt att uppskatta universitetets system för att fördela medel? Hon lär ha kallat det Kurtan efter Kurt Olssons/Lasse Brandebys svärgenomträngliga förklaringar i det populära TV-programmet.

Ett minne av Agneta är från den tid omkring 1980 då vi alla tre arbetade vid Biomedicinska biblioteket. Vid ett tillfälle klagade en låntagare som kände sig störd: personalen skrattade för mycket. Detta är ett vackert minne. Den goda stämningen berodde givetvis inte bara på Agneta, men hennes livliga och glada lynne var starkt bidragande. Hon efterlämnar ett ljusst minne och en sorg över att hon inte fick några år till på jorden.

BENGT ALEXANDERSON, ANGELICA SCHNEIDLER LARSSON

NILS OLOF WENTZ

1929–2024

NILS OLOF WENTZ föddes den 26 februari 1929 i Malmö Caroli församling som son till köpmanen, sedermera stadsmäklaren Albert Wentz och hans hustru Stina, född Rosén. 1957 ingick han äktenskap med sin studiekamrat Aggie Sjunneson, som avled 2015. De fick tillsammans tre döttrar. Han invaldes i Kungl. Samhället 1980 och var dess ordförande år 2000. Han avled den 30 december 2024.

Nils avlade studentexamen på latinlinjen vid Malmö högre allmänna läroverk för gossar, senare Malmö latinskola, 1947. Han tog sedan sin juris kandidatexamen i juni 1951 vid Lunds universitet. Därefter gjorde han 1952–55 sin tingstjänstgöring vid Torna och Bara samt Oxie och Skytts domsagor. Den 18 april 1955 påbörjade Nils sin domarutbildning i Hovrätten över Skåne och Blekinge där han 1956 blev fiskal. Under tiden för sin domarutbildning kom Wentz under några år också att tjänstgöra i riksdagens konstitutionsutskott och dess andra lagutskott samt i Socialdepartementet och Ecklesiastikdepartementet. Han förordnades som hovrättsassessor den 1 oktober 1964. 1966 blev han kansliråd i Justitiedepartementet. Han blev därefter departementsråd i samma departement och ansvarig för en nybildad lagstiftningsenhet för statsrätt och förvaltningsrätt (L6).

Efter att först ha blivit utnämnd till hovrättsråd i Hovrätten för Övre Norrland blev Nils 1971 president för Kammarrätten i Göteborg som inrättades i januari 1972. En ny typ av kammarrätt var grunden i en stor reform inom förvaltningsrätten. Syftet var att stärka den enskildes rättsliga ställning i förhållande till myndigheterna vilkas makt ökat. Nils hade varit med och lett det förberedande lagstiftningsarbetet i Justitiedepartementet. Han var president på kammarrätten fram till sin pensionering 1996.

Sin syn på uppgiften som domare har Nils beskrivit i minnesskriften till kammarrättens 50-årsjubileum: ”När man är domare får man vara med och bidra till att ställa saker och ting till rätta i samhället och det

tycker jag är en av fördelarna med att vara domare ---. Kamrarrättens mål rör ju välfärdssamhället och medborgarnas relationer till myndigheterna. Att upprätthålla rättssäkerheten i vardagslivets juridik, som man gör på kamrarrätten, är det som jag under mina år har uppskattat mest med domarrollen ---". Här formulerade han också sin syn på uppgiften som chef: "Man kan inte allting själv och man är inte ofelbar, vilket många kanske tror. Därför är ett prestigelöst arbetssätt, där man frågar varandra och bjuder på det man kan, något som jag ser som en styrka och som leder till en arbetsplats som är trivsamt."

Invigningen av Kamrarrätten i Göteborg den 11 oktober 1972 var en stor dag i de svenska förvaltningsdomstolarnas historia, i staden Göteborgs historia, och i Nils egen historia. Han inledde då med orden "Kommen, ty nu är allt redo", som han hämtat från den inskription på Göteborgs domkyrkas storklocka, som lästes varje nyårsnatt i radio när Sveriges domkyrkoklockor ringde in det nya året, där de i sin tur hämtats från Luk. 14:17.

I minnesskriften berättar han också med stolthet om "vår fina rättegångssal för muntliga förhandlingar", och att "salen symboliserade på ett markant sätt muntlighetens etablering i förvaltningsprocessen." Här passade Nils som hand i handske, han som själv var något av en muntlighetens mästare. Om sina olika juridiska miljöer, sin skoltid och andra sammanhang berättade han gärna med sin ofta drastiska humor. Till de mera berömda hör berättelsen om hur Carl Lidbom en vårmorgon 1968 "på sitt typiskt bohemiska, lätt nonchalanta sätt" slog sig ner i en stol och med sin karakteristiska staccatoröst sade: "Du ska skriva en P.M. om avskaffande av den obligatoriska lagrådsgranskningen!". Nils blev närmast både "skakad och förvirrad" över denna imperativa order. Han berättade långt senare att han alltid hade sett lagrådsgranskningen som en del av samspelet mellan lagstiftare och rättstillämpare. Han såg Lidboms utspel som ett utslag av dennes närmast aggressiva kreativitet. Wentz skred till verket som en lojal ämbetsman. Han började med historiken och fann rätt snart, att den väckta frågan inte var ny. Han fann att Lagrådet flera gånger argumenterat utifrån en politisk position. Promemorian växte fram under fortsatta diskussioner mellan Wentz och Lidbom. Tankeutbytet medförde att Wentz allt mer tillägnade sig Lidboms synsätt. I den slutliga produkten skrev Lidbom övervägandena, medan Wentz svarade för resten. Wentz var mycket nöjd med resultatet,

det var enligt honom ”ett framstående aktstycke, där omsorgen om en högstående lagstiftning framhölls”. Remissutfallet blev starkt kritiskt, och spontant konstaterade Wentz att det knappast kunde vara praktisk politik att i en så central rättslig fråga gå emot de enhälliga högsta rättsinstanserna. Han förordade att projektet skulle läggas till handlingarna, men Lidbom stod på sig. 1971 trädde de nya reglerna i kraft. Lagrådsgranskningen hade inte avskaffats, men blivit fakultativ. Försättningsvis beslöt regeringen själv om det förelåg behov av en sådan remiss eller inte. Efter Nils död skrev Kjell-Åke Modéer, som bevarat Nils berättelse (Svensk Juristtidning 2009), att han ”fick så småningom distans till politikerna och blev som så många andra jurister en renegat i förhållande till den starka statens företrädare.”

Under sin karriär kom Nils Wentz att tas i anspråk för många olika uppdrag. Han var flitigt anlitad i olika lagstiftningsuppdrag som utredningsman, sakkunnig och expert och inom en rad olika rättsområden. Uppdragen sträckte sig över ett mycket vitt juridiskt fält som täckte till exempel grundlagsfrågor, valfrågor, skadeståndsfrågor, socialförsäkring, rättegångsfrågor, förmynderskap och barnens rätt. Han var sekreterare i den studiesociala utredningen som lade grunden för vårt nuvarande studiemedelssystem och i grundlagberedningen. Vid Regeringsformens 50-årsjubileum var han av talmannen inbjuden till Riksdagen, där han kunde berätta om hur politikerna förhandlade fram den berömda Torekovskompromissen om Sveriges statsskick ett halvt sekel tidigare.

Nils var också med i ett antal styrelser och nämnder. Som exempel kan följande nämnas: 1964–69 var han vice ordförande i Centrala studiehjälpnämnden. Han var styrelseordförande i Journalisthögskolan i Göteborg 1972–77 och ordförande i Skatterättsliga klubben i Göteborg 1978–81. Han var ordförande i Göteborgs djurförsöksetiska nämnd, och 1979–1993 ledamot i Tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet.

Under Nils Wentz ordförandeår i Kungl. Samhället utkom boken ”Lärda sällskap. De regionala lärda sällskapen inför ett nytt millenium”, där han skrev avsnittet om Kungl. Samhället. Hans ordförandeföredrag behandlade ”Barnet i vårdnadstvister”.

I Kungl. Samhället gjorde Nils Wentz en omfattande insats för att anpassa dess juridiska status till stiftelselagstiftningen från 1996. Han var ordförande i den arbetsgrupp som i september 2002 redovisade sitt uppdrag i en omfattande rapport om 37 sidor. Det blev då uppenbart att

Kungl. Samhället måste betecknas som en akademi – icke en förening eller något annat. Men det fanns ett visst motstånd mot att tala om akademier utanför Stockholm. Nils utredning visade nödvändigheten av att i varje fall i skatterättsligt avseende använda beteckningen. Sedan användes hans argumentation för saken även i Kungl. Humanistiska Vetenskapssamfundet i Lund, så hans utredning fick ringar på vattnet. Birger Karlsson konstaterar i sin historik ”KVVS in i 2000-talet” (2016) att ”ett mycket omfattande och gediget arbete vad gäller juridiska och ekonomiska villkor hade genomförts under tvåårsperioden 2001–2002. Nyckelpersonen här var Nils O. Wentz. --- hans idoghet och utomordentliga kompetens kom här att bli en stor tillgång för akademien.”

Nils Wentz deltog ofta och länge i våra sammankomster. I Göteborg trivdes han utmärkt, men med sommarhus och grav i Skåne.

ANDERS HAGSGÅRD, ANDERS JARLERT